

ARNHEIÐUR GÍGJA GUÐMUNDSDÓTTIR OG FJÓLA MARÍA LÁRUSDÓTTIR

RÁÐGJÖF Í RAUNFÆRNIMATI Á
NORÐURLÖNDUM – ÁSKORANIR OG TILLÖGUR

Arnheiður Gígja Guðmundsdóttir

Fjóla María Lárusdóttir

Norrænt tengslanet um nám fullorðinna (NVL) stóð fyrir könnun á stöðu ráðgjafar í raunfærnimati á Norðurlöndum. Könnunin var gerð á tímabilinu frá apríl 2014 til ágúst 2015 og voru niðurstöður hennar teknar saman í skýrslu sem finna má á vef NVL *Guidance in validation within the Nordic region – Challenges and Recommendations* (<http://nvl.org/Content/ID/13571/New-report-Guidance-in-Validation>). FA hafði umsjón með skýrsluskrifum. Að verkefninu stóðu ráðgjafar- og raunfærnimatsnet innan NVL en myndaður var vinnuhópur með þátttakendum beggja neta frá öllum Norðurlöndunum auk Álands, Færeyja og Grænlands. Meginmarkmið verkefnisins voru að kanna hvernig náms- og starfsráðgjöf í raunfærnimati fer fram á

Norðurlöndum og skapa grundvöll fyrir sameiginlega umræðu og þróun ráðgjafar í raunfærnimati, sem mun vonandi stuðla að auknum gæðum í raunfærnimati á Norðurlöndunum.

Niðurstöður könnunarinnar eru byggðar á upplýsingum sem safnað var í öllum löndunum með: a) spurningamma, þar sem staðan í hverju landi var kortlögð nákvæmlega, b) samantekt á helstu niðurstöðum frá hverju landi, c) raundæmum sem gáfu skýrari mynd af framkvæmdinni og d) SVÓT greiningu frá hverju landi sem byggði á þeim gögnum sem lágu fyrir. Út frá niðurstöðum SVÓT greininga voru dregnar fram helstu áskoranir og tillögur að áframhaldandi þróun ráðgjafar í raunfærnimati. Augljóst er, út frá niðurstöðum könnunarinnar, að talsverður munur er á því hvernig ráðgjöf í raunfærnimati er hugsuð og framkvæmd innan Norðurlandanna. Megináskoranirnar snúast um að þáttur ráðgjafar í raunfærnimati hefur ekki verið skilgreindur nægjanlega og auk þess þarf að efla skilning ráðgjafa og tengdra fagaðila á hugtakinu raunfærnimat. Stefnumótendur þurfa að setja fram skýr viðmið sem stuðla að gagnsæi og samræmdum vinnubrögðum í ferlinu, til hagsbóta þeim sem njóta ráðgjafarinnar.

HLUTVERK RÁÐGJAFAR Í RAUNFÆRNIMATI

Sú náms- og starfsráðgjöf sem veitt er í ferlinu við raunfærnimatið nær yfir breitt svið ráðgjafar þar sem markmiðið er að styðja einstaklinginn í að byggja upp færni sína. Í ferlinu snýst ráðgjöfin um ýmis ólík atriði, allt frá því að veita upplýsingar, stuðning og hvatningu í mati, yfir í flóknari ráðgjöf um starfsþróun einstaklingsins. Eins og fram hefur komið, er framkvæmdin við raunfærnimatið ólík eftir löndum. Í sumum landanna er lítil sem engin ráðgjöf veitt í ferlinu en í öðrum fylgir náms- og starfsráðgjafi einstaklingnum í gegnum allt matsferlið. Í sumum landanna er veitt umtalsverð ráðgjöf sem takmarkast við matshlutann og almenna upplýsingagjöf í ferlinu. Í vinnuhópnum kom fram að þörf væri fyrir „dýpri“ náms- og starfsráðgjöf, jafnt í ferlinu sem í kjölfar þess. Þannig megi hámarka ávinninginn, sem snýr að starfsþróun einstaklingsins af öllu ferlinu. Því er nauðsynlegt að stuðla að sameiginlegum skilningi á hugmyndinni um *ráðgjöf í raunfærnimati*, skilgreina viðmið og skoða jafnframt þá hæfni sem þarf til að veita þjónustuna.

Hér á landi hefur raunfærnimat verið í þróun fyrir markhóp

Tafla 1 – Viðbætur norræna vinnuhópsins við ferli í raunfærnimati í gögnum Evrópusambandsins.

Tilmæli Evrópusambandsins frá 2012	Tillögur norræna vinnuhópsins um ráðgjöf í raunfærnimati (viðbætur rauðletraðar)
	Upplýsingar og kynning á raunfærnimati til einstaklinga – réttur einstaklingsins – dreifing upplýsinga um raunfærnimat í gegnum ráðgjöf
Kortlagning á færni einstaklingsins sem hann hefur aflað sér með óformlegu og formlausu námi	
Skráning á færni einstaklingsins sem hann hefur aflað sér með óformlegu og formlausu námi	
Mat á færni einstaklingsins sem hann hefur aflað sér með óformlegu og formlausu námi	
Staðfesting á niðurstöðum mats með vottun eða veitingu eininga sem leiða til viðurkenningar (eða með öðrum viðeigandi hætti)	Eftirfylgni byggð á niðurstöðum – ráðgjöf veitt sem leiðir til færni- og eða starfsþróunar

framhaldsfræðslunnar frá árinu 2004. Náms- og starfsráðgjöf hefur frá upphafi verið innbyggð í ferlið og áhersla verið lögð á að ráðgjafinn gæti réttinda einstaklingsins í ferlinu, samhliða því að hafa skilgreint hlutverk í hverjum verkþætti ferlisins. Það hlutverk er í samræmi við niðurstöðu vinnuhópsins um æskilegt hlutverk ráðgjafa í raunfærnimati á Norðurlöndum, byggt á tilmælum frá Evrópusambandinu. (Council of the European Union, 2012). Í töflunni hér á eftir er þessu hlutverki lýst í samræmi við tilmælum Evrópusambandsins og með viðbótum vinnuhópsins sem byggðar eru á norræna sjónarhorninu.

Í tilmælum frá Evrópusambandinu hefur verið lögð áhersla á að hlutverk aðila í ferli raunfærnimatsins séu skýr og að hlutverk ráðgjafa og matsaðila séu aðskilin (Cedefop, 2009). Samkvæmt niðurstöðum könnunarinnar hafa þessi tilmæli verið höfð að leiðarljósi, en sú er ekki raunin í öllum löndunum. Raunfærnimat sem slíkt er þó aðeins framkvæmt á vettvangi framhaldsfræðslunnar á Íslandi, á meðan önnur Norðurlönd hafa verið að þróa slíkt mat meðal annars í háskólum og í þriðja geiranum. Auka mætti dreifingu raunfærnimats hér á landi og er vísir að slíku mati kominn í gagnið á háskólastiginu.

Í tilmælum Evrópusambandsins á síðustu árum hefur aukin áhersla verið lögð á hlutverk ráðgjafar í ferlinu við raunfærnimat. Má þar nefna mikilvægi þess að þátttakendur í raunfærnimati fái ráðgjöf og upplýsingar í upphafi svo þeir geti tekið upplýsta afstöðu hvað varðar þátttöku í matinu. Einnig að einstaklingur hafi aðgang að hlutlausri ráðgjöf á „réttum tímum“ í ferlinu á grundvelli þarfa hvers og eins, sem og til að skýra og skilgreina möguleika til starfsþróunar í kjölfar raunfærnimatsins, þ.e. eftirfylgni. (Cedefop, 2009; Cedefop, 20014; Council of the European Union, 2012). Hér á landi hafa þessi tilmæli verið höfð til hliðsjónar og norræni vinnuhópurinn lítur til þeirra eftir leiðarljósi og áskorunum til frekari þróunar í ráðgjöf í raunfærnimati.

MEGINÁSKORANIR VIÐ RÁÐGJÖF Í RAUNFÆRNIMATI

Vinnuhópurinn skilgreindi eftirfarandi megináskoranir fyrir ráðgjöf í raunfærnimati og eru þær byggðar á niðurstöðum kortlagningar og SVÓT-greiningar í löndunum:

1. Skilgreina þarf betur og með samræmdari hætti þá ráðgjöf sem fram fer í ferlinu við raunfærnimat, með leiðbeiningum í hverju landi

Skýra þarf og skilgreina sérstaklega markmið og innihald ráðgjafar í raunfærnimati en það getur haft afgerandi áhrif á það hvort þátttakendur fái þá ráðgjöf sem tryggir sanngjarnar og áreiðanlegar niðurstöður. Markmiðum raunfærnimats verður ekki náð nema veitt sé náms- og starfsráðgjöf við hæfi. Skilgreina þarf ráðgjöfina á öllum stigum; stefnumótunar, skipulags og framkvæmdar (e. policy, organizational and practical level) þannig að þátttakendur með ólíkar þarfir fái ráðgjöf við hæfi. Að auki væri æskilegt að fylgjast með og leiðbeina við framkvæmd ráðgjafar til að tryggja gæði þjónustu og hvetja til frekari þróunar á þessu sviði.

2. Fjármagna þarf þá ráðgjafarþjónustu sem tengist raunfærnimati

Fjármögnun til ráðgjafar í raunfærnimati er mjög ólík á Norðurlöndum. Það getur farið eftir lagamma hvers lands og hvort ráðgjöf er sérstakur hluti ferlisins við raunfærnimat, eða ekki. Einnig er það háð því hversu langt þróunin er komin í hverju landi og í sumum löndum er ferlið ólíkt eftir sveitarfélögum. Efla þarf fjármögnum fyrir raunfærnimatskerfið í heild. Skortur á fjármagni hefur áhrif á aðgengi að raunfærnimati og þar með hugsanlega á þróun starfsferils hjá fólki.

3. Þjálfun fagaðila í raunfærnimati/Sértæk þekking ráðgjafa – skilvirkni og gæðamál

Niðurstöður könnunarinnar sýna að þörf er á að efla menntun og þjálfun þeirra sem veita náms- og starfsráðgjöf í raunfærnimati. Skilgreina þarf þá hæfnipætti sem eru nauðsynlegir fyrir ráðgjafa í raunfærnimati og í mörgum tilfellum þarf að efla fræðslu og menntun, til dæmis kennara og náms- og starfsráðgjafa, um raunfærnimat í grunnmenntun. Sérstaklega þarf að þróa þjálfunarleiðir fyrir fagaðila í raunfærnimati.

4. Samræming á ráðgjöf í raunfærnimati

Skipulag og samræming ráðgjafar í raunfærnimati er ólík eftir löndum og svæðum. Skoða þarf sérstaklega hvernig þróa megi hlutlæga náms- og starfsráðgjöf í raunfærnimati, til að tryggja gæði og skilvirkni ráðgjafarinnar. Einnig þarf að kanna hvernig náms- og starfsráðgjöf fyrir fullorðna er almennt skipulögð því í sumum löndum virðist skorta þar á hlutlægni. Sömuleiðis þarf að gæta að því hvernig náms- og starfsráðgjöfin fyrir og eftir raunfærnimatið er tengd, sem og ráðgjöfin í sjálfru ferlinu, því í sumum löndum fer aðeins fram lítil eða jafnvel engin náms- og starfsráðgjöf í ferli raunfærnimatsins.

5. Upplýsingar

Mikilvægt er að dreifa upplýsingum um raunfærnimat til ólíkra hagsmunaaðila, þar með talið til sérfræðinga í menntun, svo þróa megi áfram hugmyndafræði og framkvæmd raunfærnimatsins og efla mikilvægi þess sem tækis í starfsþróun, fleirum til hagsbóta.

HELSTU TILLÖGUR UM ÞRÓUN RÁÐGJAFAR Í RAUNFÆRNIMATI Á NORÐURLÖNDUM

Eins og fyrr segir setti vinnuhópurinn fram tillögur um áframhaldandi þróun ráðgjafar í raunfærnimati. Þær helstu voru eftirfarandi:

- Þróa ætti sameiginleg viðmið/leiðbeiningar fyrir ráðgjöf í raunfærnimati á Norðurlöndum, með tilliti til ólíkra verkþátta í ferlinu (upplýsinga og skimunar, færnimöppugerðar, mats, viðurkenningar og eftirfylgni) til að auka gæði ráðgjafarinnar og raunfærnimatsins.
- Norðurlöndin ættu að skoða hvort og hvernig megi nota skilgreind viðmið er varða hæfni einstaklingsins

til að þróa eigin starfsferil (e. career management skills, CMS) sem tæki til að efla skilvirkni og gagnsæi náms- og starfsráðgjafar, sérstaklega er varðar raunfærnimat.

- Þróa mætti *Norræn viðmið um hæfni einstaklingsins til starfsþróunar* (CMS). Byggja má þróunina á þeirri norrænu nálgun sem kynnt er í skýrslunni *A Nordic perspective on career competences and guidance* (Thomsen, 2014).
- Huga þarf betur að því hvernig megi fjármagna ráðgjöf í raunfærnimati.
- Koma þarf á námi og þjálfun fyrir þá sem veita ráðgjöf í raunfærnimati.
- Fræðsla um raunfærnimat ætti að vera hluti af grunnmenntun sérfræðinga í kennslu og ráðgjöf til að efla raunfærnimat enn frekar og auka líkur á að það sé notað meira.
- Viðmið og leiðbeiningar varðandi ráðgjafabjónustu almennt og stefnumótun í hverju landi geta hjálpað til við að finna leiðir til að skipuleggja og samræma ráðgjöf sem er hlutlæg og samfelld. Einstaklingurinn á alltaf að vera í fyrirrúmi.
- Upplýsingamiðlun og fræðsla um raunfærnimat þarf að efla í samfélaginu öllu. Þeir aðilar sem sinna raunfærnimati gætu haft það hlutverk, í auknum mæli, að miðla reynslu og þekkingu til hagsmunaaðila.

AÐ LOKUM

Niðurstöður skýrslunnar benda til þess að skilgreina þurfi betur hlutverk og ábyrgð fagaðila í raunfærnimati á Norðurlöndum. Draga þarf fram þá hæfnipætti sem hver verkþáttur í ferlinu gerir kröfu um og þróa þjálfun fagaðila í samræmi við það, þar á meðal þjálfun ráðgjafa. Þá er varpað fram þeirri spurningu hvort viðmið fyrir hæfni einstaklingsins til að þróa eigin starfsferil (CMS) geti stutt við skilgreiningu á ofangreindum þáttum. Með því væri mögulegt að styðja betur við símenntun og starfsþróun einstaklingsins í ferlinu. Þegar borin eru saman markmið raunfærnimats og ævilangrar náms- og starfsráðgjafar í stefnumótunargögnum Evrópusambandsins er ljóst að þau skarast verulega. Stefnan miðar að því að byggja einstaklinginn upp í átt að virkri færniþróun og starfshæfni. Til að efla gæði þessa málaflokks er þörf fyrir samstarf og samræmdar aðgerðir á öllum stigum; stefnumótunar, skipulags og framkvæmdar (e. policy level, organisational level og practical level).

HEIMILDIR:

- Cedefop (2009). European Guidelines for validating non-formal and informal learning. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Cedefop (2014). European inventory on validation of non-formal and informal learning. Thematic report: guidance and counselling.
- Council of the European Union (2012). Council recommendation of 20 December 2012 on the validation of non-formal and informal learning. Available from Internet: http://www.eaea.org/media/policy-advocacy/validation/2012_council_recommendation.pdf
- Thomsen, R. (2014). A Nordic perspective on career competences and guidance – Career choices and career learning. NVL & ELGPN concept note, Oslo: NVL. Available from Internet: http://www.nordvux.net/Portals/0/Gdrive/_dokumenter/2014/Career_competences_and_guidance_2014.pdf

UM HÖFUNDANA:

Arnheiður Gígja Guðmundsdóttir er náms- og starfsráðgjafi hjá Fræðslumiðstöð atvinnulífsins. Hún hefur lokið MA-prófi frá Háskóla Íslands í náms- og starfsráðgjöf og diplóma í sama fagi frá Háskólanum í Þrándheimi í Noregi, BA-prófi í uppeldis- og menntunarfræði og hefur kennsluréttindi frá HÍ. Gígja starfaði áður hjá Mími-símenntun og einnig í grunn- og framhaldsskólum. Helstu verkefni hennar hjá FA tengjast náms- og starfsráðgjöf í atvinnulífinu og raunfærnimati.

Fjóra María Lárusdóttir er sérfræðingur hjá Fræðslumiðstöð atvinnulífsins sjá nánari upplýsingar á bls. 32.

ABSTRACT

The Nordic Network for Adult Learning (NVL) organised a survey on the status of guidance of validation within the Nordic region from April 2014 to August 2015. A report was written on the survey results which can be accessed on the website of the NVL. The ETSC coordinated the writing of the report. Participants in the project were counselling and validation networks within the NVL, but a workgroup was organised with participants from both networks in all the Nordic Countries, in addition to the Åland Islands, the Faroe Islands and Greenland. The main aim of the project was to study how guidance in validation is carried out within the Nordic region, explore main challenges and identify recommendation. The result can hopefully create a common basis for collective discussion and development in guidance in validation that will enhance the quality of validation in the Nordic region.